

Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017

První draft ke dni 18. 6. 2012

Úvod

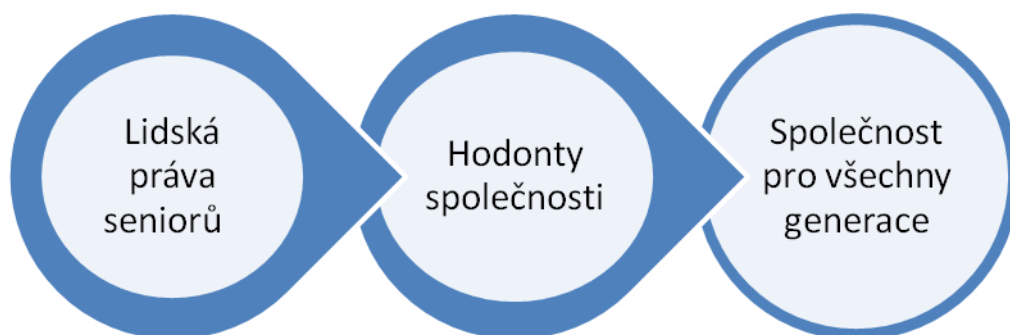
Lidé se dožívají vyššího věku. Prodlužující se délka lidského života je výsledkem zvyšování kvality lidského života a životní úrovně a zlepšování zdravotního stavu populace. K dosažení tohoto stavu naše společnost směřuje. Dožívání se vyššího věku je komplexní proces, který se promítá jak do života jednotlivých seniorů, tak do celé společnosti a zahrnuje mnoho vztahů i oblastí. Seniorský věk se vlivem prodlužování délky života stává významnější fází lidského žití. Celoživotní moudrost a zkušenosti, know-how i vysoká odbornost tak zvyšují potenciál naší společnosti stát se konkurenceschopnější a uspět tak v globalizovaném světě.

Abychom potenciál rostoucího počtu starších občanů využili v co největší míře, musíme se zaměřit na dvě základní oblasti – zdraví a celoživotní učení. Od nich se odvíjí zajištění účasti na trhu práce, umožnění stárnout aktivně skrze příspěvní k rozvoji občanské společnosti formou dobrovolnictví či v rámci rodiny a rovněž podpořením mezigeneračního dialogu.

Být aktivní lze pouze v případě uspokojení důležitých životních potřeb a zajištění kvalitního prostředí. S rostoucím objemem seniorů vznikají různé kategorie seniorů. Nemůžeme předpokládat, že všichni mohou být aktivní, účastnit se na trhu práce nebo přispívat v rámci společnosti či rodiny. Zajištění důstojné a odpovídající péče proto patří k povinnostem každé společnosti. Úroveň vyspělosti dané země by se měla odrazit i v určitém stupni kvality života ve stáří.

Lidská práva seniorů a hodnoty ve společnosti jsou proto výchozím rámcem celé Národní strategie podporující pozitivního stárnutí pro období let 2013 až 2017, která by měla vést ke zvýšení kvality života všech generací.

Průřezová témata

Mainstreaming stárnutí populace

Populační stárnutí se dotýká všech oblastí života společnosti, a proto musí být akcentováno ve všech oblastech politiky. Naším cílem musí být vytváření sjednocené politiky, založené na důkazech (evidence - based) tak, aby dokázala reagovat na probíhající demografické změny a byla v souladu s výzvami, které z populačního stárnutí vyplývají.

Politická opatření reagující na stárnutí obyvatelstva budou účinná pouze tehdy, pokud budou založena na komplexním přístupu, budou prováděna koordinovaným způsobem a také konzistentně s dlouhodobým výhledem, neboť jedině tak bude možné využít potenciálu přibývajících starších skupin obyvatelstva.

Mezi další průřezová témata, která se dotýkají všech priorit strategie, patří:

- Výzkum
- Spolupráce
- Gender
- Kvalita života

P R I O R I T Y

Celoživotní učení

Popis současného stavu

Celoživotní učení představuje kontinuální proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností v průběhu celého života. Kromě formálního vzdělávání je stejně důležité i neformální učení, které rovněž vede k rozvoji nových znalostí a dovedností.

Koncept celoživotního učení předpokládá propojování vzdělávání s pracovní aktivitou, což umožňuje pružně reagovat na potřeby trhu, zaměstnavatele i účastníky vzdělávacích aktivit. Zároveň dovoluje získat různými cestami obdobné vzdělání či kvalifikaci v průběhu celého života dle individuálních potřeb a podmínek každého občana.

Součástí celoživotního učení je i další vzdělávání, které má rozšiřovat a doplňovat vzdělání v souvislosti s měnícími se podmínkami v zaměstnání či mimo něj. Skrze další vzdělávání by tak mělo dojít k zajištění adaptability pracovních sil na technologický vývoj, rozšiřování informační platformy v jednotlivých oborech a podpora dlouhodobého rozvoje a inovací pracovních postupů, směřujících k efektivnější produktivitě práce.

Ve využívání dalšího vzdělávání osob ve věku 25 až 64 let se ČR nachází pod průměrem celé EU, kdy se srovnávaly roky 2008 a 2010. V roce 2010 dosáhl tento ukazatel hodnoty 7,5%, což bylo o 1,6% méně než je průměr EU v oblasti podílu uvedené věkové skupiny osob na vzdělávání. Podíl osob ve věku 50 až 64 let na dalším vzdělávání tvořil 38%. Nejvíce se zapojovali lidé s dokončeným středoškolským vzděláním (73%), dále pak lidé s dokončeným vysokoškolským vzděláním (14%) a následně osoby s ukončeným základním vzděláním (12%). Důležitým ukazatelem je i údaj o vynakládaných výdajích na další vzdělávání¹. Česká republika patří mezi země s nejmenším objemem financí vynakládaných na další vzdělávání v rámci celé EU.

Kromě nízkých investic do dalšího vzdělávání může být další bariérou i postoj zaměstnanců, u kterých stále často převládá názor, že vzdělávání končí s nástupem na trh práce. Zaměstnanci pak nejsou příliš ochotni vynakládat vlastní prostředky na další vzdělávání. Jejich motivace se odvíjí i od minulého zapojení do dalšího vzdělávání, tzn. více pracovníků bude pokračovat v dalším vzdělávání v případě jejich zapojení do takového vzdělávání v předcházejícím období.

Zaměstnavatelé využívají především cílených vzdělávacích aktivit k profesnímu rozvoji svých zaměstnanců (z v 69,9%). Jejich motivace ke vzdělávání zaměstnanců je vázána na uznání nákladů spojených s prohlubováním kvalifikace zaměstnanců za daňově uznatelnou položku². Nízká priorita poskytovat další vzdělávání starším pracovníkům vyplývá pak z předpokládané nižší návratnosti investice vzhledem k předpokládané kratší pracovní aktivitě.

Součástí celoživotního učení je i vzdělávání pro seniory, které je v ČR velmi dobře etablované prostřednictvím univerzit třetího věku, ale i skrze akademie seniorů a další vzdělávací kurzy, nabízené nestátními organizacemi. Univerzity třetího věku nabízí 21 českých veřejných vysokých škol s více než 700 specializovanými kurzy pro starší občany a

¹ Výdaje účastníka dalšího vzdělávání v ČR, vyjádřené v eurech

² Průvodce dalším vzděláváním v kontextu aktivit Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, vydal Odbor dalšího vzdělávání, leden 2010

s přibližně 35 tisíci posluchači. I přes dobře etablovaný systém univerzit třetího věku v České republice ve srovnání s dalšími státy, poptávka po nich stále převyšuje nabídku. V současné době se této aktivity účastní pouze 2% všech seniorů v ČR.

Vize

Koncept celoživotního učení nabývá na významnosti z důvodu vyššího tempa globalizace a technologického pokroku, mění se povahy práce a pracovního trhu a stárnutí populace. Tyto změny zvyšují tlak nejen na neustálé aktualizování schopností a znalostí, ale mohou vyžadovat i jejich úplnou změnu. Existence těchto strukturálních změn rozděluje společnost na ty, co požadované znalosti a schopnosti mají, čímž jsou v konkurenční výhodě oproti těm, jejichž kompetence požadavkům trhu práce neodpovídají.

Vzhledem k demografickému stárnutí se bude zvyšovat potřeba zapojení na trh práce všech osob v produktivním věku, tzn. i těch, kteří se ho dříve plně neúčastnili jako například ženy v domácnosti nebo migranti. Investice do celoživotního učení za účelem jejich integrace na trh práce bude nezbytná, ale zároveň se zajistí její návratnost.

Zvýšení produktivity země a snižování nezaměstnanosti souvisí s poskytováním rovných příležitostí k celoživotnímu učení. Zvláštní pozornost proto musí být věnována těm faktorům, které vedou ke snížení šancí účastnit se vzdělávacích kurzů. Příležitosti ke vzdělávání jsou závislé jak na kvalifikaci, se kterou jedinec vstupuje na trh práce, tak i na velikosti podniku. Obtížný přístup ke kvalitnímu vzdělávání mají i znevýhodněné skupiny na trhu práce.

Investice do vzdělání a školení v rámci konceptu celoživotního učení nám umožňuje řešit sociálně ekonomické cíle a zároveň poskytuje dlouhodobé benefity pro jednotlivce, podniky, hospodářství a společnost obecně. Investice do celoživotního učení mají jak přímý ekonomický dopad skrze zvyšování zaměstnanosti všech věkových skupin, tak i nepřímý účinek, spočívající v podpoře začlenění, participace a celkové pohody účastníků vzdělávacích aktivit.

Přístup k dalšímu vzdělávání se odvíjí od zkušeností na primárním a sekundárním stupni vzdělávacího systému. Při uplatňování konceptu celoživotního učení se proto musíme zaměřit na všechny fáze studijního období a vést žáky a studenty k přípravě a motivaci k účasti na dalším vzdělávání po opuštění formálního vzdělávání.

Při uplatňování konceptu celoživotního učení se musíme snažit o zlepšení přístupu, kvality a rovnosti, uznávání dalších forem učení, nikoliv pouze formálních kurzů, přehodnotit alokaci zdrojů napříč všemi sektory a nastavení spolupráce se všemi relevantními partnery.

Celoživotnímu učení musí být poskytnuta široká osvěta. Mezinárodní zkušenosti ukazují, že realizace kampaní k celoživotnímu učení vede ke snížení nezaměstnanosti a zvýšení produktivity.

Součástí rozvoje celoživotního učení musí být i podpora vzdělávacích aktivit pro seniory, kteří skrze ně nacházejí alternativní uplatnění po odchodu z trhu práce, zvyšují kvalitu jejich života a celkový sociální rozvoj starších občanů.

Vzdělávací programy, především pak univerzity třetího věku, určené pro seniory v posledních letech nenabízejí „jen“ zájmové vzdělávání, ale stále více rozvíjejí nové kompetence. Absolvováním univerzity třetího věku často senioři získávají i uplatnění na trhu práce. Činnost těchto univerzit i dalších vzdělávacích kurzů pro seniory musí být podporována a rozvíjena, neboť významně přispívá k prodlužování plnohodnotného,

aktivního života seniorů, který má pozitivní dopad na jejich celkové zdraví a zvyšování jejich nezávislosti.

Cíl: Školní osnovy i pedagogické postupy upravit tak, aby studenti v každé fázi vzdělávání byli připraveni na další zapojení do školení a vzdělávání i po opuštění vzdělávací soustavy.

Opatření: Do přípravy / aktualizace školních osnov zapojit další partnery a ministerstva, která mají rovněž zájem na uplatňování / zvýšení významu konceptu celoživotního učení.

Zodpovědnost: MŠMT, MPSV, školy, vzdělávací instituce

Termín: 2014

Cíl: Uznání dobrovolných aktivit jako jedné z forem celoživotního učení

Opatření: Zakotvit v zákoně o dobrovolnické službě možnost získávání certifikátů za vykonanou dobrovolnickou činnost, které budou uznávány jako výsledky neformálního vzdělávání

Zodpovědnost: MŠMT, MV, Rada vlády pro NNO

Termín: 2013

Cíl: Zefektivnit systém dalšího vzdělávání ve vazbě na trh práce a posílit spolupráci a koordinaci za účelem rozvoje konceptu celoživotního učení do všech oblastí společnosti

Opatření: Převést další vzdělávání ve vazbě na trh práce na resort MPSV

Zodpovědnost: MPSV, MŠM

Termín: 2013

Opatření: Nastavit nový systém dalšího vzdělávání, který bude pružně reagovat na měnící se potřeby trhu práce a bude nabízet školení v těch kompetencích, které předchází vývoj neumožňoval (nové technologie, jazyky)

Zodpovědnost: MPSV, FDV

Termín: 2013 až 2017

Financování: ESF

Opatření: Každoročně sledovat a vyhodnocovat výsledky vzdělávacích kurzů ve vazbě na trh práce

Zodpovědnost: FDV

Termín: každoročně

Opatření: Ustanovit fungování koordinační skupiny, která bude monitorovat překážky pro rozvoj celoživotního učení a navrhopat jejich řešení a každoročně zpracuje zprávu o dosaženém pokroku³.

Zodpovědnost: MŠMT, MPSV, vzdělávací instituce, neziskové organizace, školy

Termín: 2014

Opatření: Realizovat projekt na podporu mentoringu a věkově smíšených pracovních týmu, jehož součástí bude i široká osvěta výhod age-managementu v kontextu celoživotního učení

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT

Termín: 2014

Financování: ESF

³ K rozvoji dalšího vzdělávání lze využít dokument „Průvodce dalším vzděláváním v kontextu aktivit MŠMT“, Odbor dalšího vzdělávání, 2010

Cíl: Využít celoživotních zkušeností starších občanů a nabídnout jim možnost dalšího pracovního uplatnění skrze rekvalifikace odrážející jejich potenciál.

Opatření: Do rekvalifikací zařadit speciální kurzy pro starší občany v oblasti sociální gerontologie, po jejichž absolvování by mohly vykonávat asistenty potřebným seniorům (cílené poradenství, společnost, aj.). Rekvalifikace by byly realizovány dle potřeb dané obce a kraje

Zodpovědnost: MPSV, místní a krajské samosprávy

Spolupráce: vzdělávací agentury, úřady práce, poskytovatelé sociálních služeb

Termín: 2015

Cíl: Rozvíjet univerzity třetího věku a další vzdělávací aktivity pro seniory s důrazem na zajištění dostupnosti i v menších městech a obcích

Opatření: Zpracovat výzkumnou studii na dopady zapojení se do dalšího vzdělávání na zdravotní stav seniorů

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT, výzkumné instituce

Termín: 2014

Opatření: Vytvořit pracovní skupinu za účelem navržení systému vícezdrojového financování, který povede ke zvýšení nabídky vzdělávacích kurzů v rámci univerzit třetího věku, a to s ohledem na rostoucí význam kompetenčního vzdělávání U3V

Zodpovědnost: MŠMT, MPSV, asociace univerzit třetího věku, Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, zástupce za virtuální univerzitu třetího věku,

Termín: 2013

Opatření: Implementace navržených opatření na nový systém vícezdrojového financování univerzit třetího věku,

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT, asociace univerzit třetího věku, zástupce za virtuální univerzitu třetího věku, FDV

Termín: 2014

Opatření: Každoročně sledovat podíl osob, který se po absolvování univerzity třetího věku začlenili na trh práce nebo do dobrovolnických aktivit

Zodpovědnost: Asociace univerzit třetího věku

Termín: 2013 až 2017

Opatření: Každoročně vyhodnocovat fungování univerzit třetího věku s ohledem na systém financování, poptávku a nabídku po nabízených kurzech a navrhopvat plán rozvoje na další období

Zodpovědnost: Asociace univerzit třetího věku, zástupce za virtuální univerzitu třetího věku,

Termín: 2013 až 2017

Opatření: Informovat obce a regiony skrze osvětu a příklady dobré praxe o přínosech virtuální univerzity třetího věku

Zodpovědnost: MPSV, asociace univerzit třetího věku

Termín: 2013

Zaměstnávání starších osob a seniorů

Popis současného stavu

Předpokladem vytvoření účinné komplexní strategie podporující ekonomickou aktivitu starších osob je i vhodné nastavení důchodového systému. Posláním tohoto systému sice není řešení problematiky zaměstnanosti, ale maximální využití potenciálu pracovní síly je předpokladem dlouhodobé finanční udržitelnosti a schopnosti systému v budoucnu poskytovat přislíbené dávky. Důchodový systém musí ponechat každému co nejširší prostor pro individuální volbu způsobu odchodu do důchodu a neměl by vytvářet podněty k předčasnému opuštění trhu práce ani bariéry pro ekonomickou aktivitu seniorů.

V rámci důchodové reformy byly eliminovány pobídky k předčasnému ukončení ekonomické aktivity již v uplynulých letech a v České republice platná úprava postupného zvyšování statutárního důchodového věku dostatečně s předstihem reaguje na prodlužující se střední délku života tak, aby v budoucnu nedošlo k výraznému vychýlení poměru doby pobírání důchodu a doby pojištění. Snižit zranitelnost systému s ohledem na budoucí demografický vývoj by měla plánovaná diverzifikace financování systému zavedením fondového prvku.

V zásadě všechny bariéry pro ekonomickou aktivitu po dosažení důchodového věku byly provedenými reformami odstraněny. Uvolnění regulace výdělečné činnosti v souběhu s pobíráním důchodu však vedlo v České republice k masovému využívání tohoto institutu, zatímco přesluhování a nově zavedený institut částečného důchodu jsou využívány zřídka.

Vize

Vzhledem k tomu, že důchodová reforma počítá s přenesením části odpovědnosti za hmotné zabezpečení na stáří ze státu na jedince, je třeba zajistit kvalitní informovanost veřejnosti. Takový požadavek je akcentován v souvislosti s připravovaným fondovým pilířem důchodového systému. Ovšem i v případě státního důchodového pilíře je zajištění informovanosti veřejnosti důležité. Dominantní podíl příjmů osob v důchodovém věku totiž i do budoucna bude tvořit státní důchod. Na základě dostupných informací o vlastních důchodových nárocích se občan rozhoduje o časování odchodu do důchodu, o další účasti na trhu práce a stanovení preferencí spotřeby a úspor. Současným trendem v členských zemích EU proto je, aby nositelé pojištění informovali občany o jejich důchodových právech otevřeně a s časovým předstihem. Musíme proto zajistit cílený informační servis o nabytých důchodových právech.

Souběh důchodu s příjmy je v současnosti nastaven natolik výhodně, že mu dává přednost většina seniorů. Ačkoliv díky využívání souběhu senioři dále odvádí příspěvky na sociální pojištění, a tím zvyšují příjmy v systému důchodového pojištění, nelze toto opatření pokládat za vhodně nastavené, jelikož snižuje motivaci k odkladu odchodu do starobního důchodu a využívání konceptu přesluhování.

Dle statistických údajů je pro starší občany nejobtížnější znovu nalezení pracovního místa v případě ztráty zaměstnání. Jedním ze způsobů jejich znovu zapojení na trh práce je vlastní podnikání, při kterém mohou uplatnit své celoživotní znalosti a zkušenosti. Starším občanům proto musí být poskytnuta pomoc a podpora při rozjezdu vlastního podnikání, a to s využitím zahraničních příkladů dobré praxe⁴.

⁴ Nestátní organizace Prime pomáhá lidem starším 50 let, kteří ztratili zaměstnání s rozjezdem vlastního podnikání. V roce 2011 bylo díky podpoře Prime založeno přibližně 1000 nových živností s 1500 nově

Stárnutí populace bude přinášet změny rozložení sil na trhu práce se všemi předpokládanými důsledky ve společnosti, v jednotlivých firmách a organizacích. Zvýšená míra zaměstnanosti starších osob bude nezbytným předpokladem pro životaschopnost systému. K většímu zapojení osob ve věku nad 50 let do pracovního života musí být vytvořeny jak legislativní podmínky, tak podmínky na pracovištích a nutná je i změna postojů na úrovni jednotlivců.

Aby si Česká republika zachovala svoji konkurenceschopnost, musí se stát zemí vstřícnou k zaměstnancům různého věku. Mezi hlavní výzvy k dosažení tohoto záměru patří:

- změna postojů ke stárnutí jak na úrovni společnosti, tak mezi zaměstnavateli a zaměstnanci
- propojení opatření age-managementu s důchodovou reformou tak, aby došlo k plnohodnotné reformě v oblasti pracovního života, ne jen k pouhému zvýšení věku odchodu do důchodu
- zajištění široké publicity konceptu agemanagementu a udělat z něj součást personálního řízení a společenské odpovědnosti firem
- sběr a šíření příkladů dobré praxe na národní i mezinárodní úrovni

Cíl: Revidovat systém důchodového pojištění za účelem zvýšení motivace osob v předdůchodovém věku k delšímu setrvání na trhu práce.

Opatření: Provést analýzu nastavení systému s ohledem na časování a způsob odchodu do důchodu a podle výsledků testování případně přehodnotit aktuální legislativní úpravu. Cílem by mělo být, aby systém byl nastaven pro průměrného pojištěnce přibližně pojistně-matematicky neutrálně a vyváženě s ohledem na všechny způsoby odchodu do důchodu

Zodpovědnost: MPSV

Spolupráce: výzkumné instituce, ČSSZ

Termín: 2013 až 2014

Opatření: Upravit existující institut částečného důchodu do podoby, jež by umožňovala flexibilnější individuální nastavení podílu důchodu, který pojištěnec bude pobírat podle individuálních preferencí

Zodpovědnost: MPSV, MF, ČSSZ

Termín: 2014

Opatření: Na základě provedené analýzy nastavení systému s ohledem na časování a způsob odchodu do důchodu zvážit v současnosti platné zohlednění výdělečné činnosti konané v souběhu s důchodem přepočtem důchodu

Zodpovědnost: MPSV, MF, ČSSZ

Termín: 2014

Opatření: Zahmout příjem ze státního důchodového systému do základu daně v případě souběhu důchodové dávky s výdělečnou činností

Zodpovědnost: MPSV, MF, ČSSZ

Termín: 2014

vytvořenými pracovními místy a průměrným obratem 1 300 000 Kč. Prime poskytuje lidem starším 50 let poradenství a podporu, organizaci inspirativních akcí, školení pro ty, co hledají práci, mentoring v počátcích podnikání, mikrofinancování úvěrů, odbornou literaturu, aj.

Z průzkumu Prime vyplynulo, že při nezaměstnanosti 3 až 6 měsíců od nastartování vlastní životnosti, měli lidé 78% úspěšnost, při delší nezaměstnanosti se úspěšné podnikání snižuje (při nezaměstnanosti 6 až 12 měsíců úspěšného podnikání se podařilo rozjet pouze 59% nezaměstnaných)

Opatření: Zlepšit veřejný informační servis poskytující občanům hodnotnou, přesnou a srozumitelnou informaci o důchodových právech nabytých v rámci důchodového systému včetně odhadu výše budoucí dávky
Zodpovědnost: MPSV, ČSSZ, VUPSV
Termín: 2013

Cíl: Podpořit zájem nezaměstnaných osob starších 50 let o nastartování vlastního podnikání a poskytnout jim potřebnou pomoc a podporu.

Opatření: Vyhlásit výzvy v rámci ESF OP LZZ v novém programovacím období 2014 až 2020 zaměřené právě na pomoc s rozjezdem podnikání (vytvoření sítě NNO nebo speciálních odd. na UP – musíme zvážit).
Zodpovědnost: MPSV
Termín: 2014 až 2017

Opatření: Realizovat kampaň směrem k veřejnosti za účelem zvýšení informací o možnostech a výhodách nastartování vlastního podnikání,
Zodpovědnost: MPSV, MPO
Termín: 2013

Opatření: Každoročně monitorovat počet osob 50+, kteří rozjeli vlastní podnikání a vyhodnocovat úspěšnost navrácení na trh práce s ohledem na úspěšnost v porovnání s dalšími státy.
Zodpovědnost: MPSV, nestátní organizace
Termín: 2014 až 2017

Opatření: Usnadnit přístup k podnikání prostřednictvím poskytování úvěrů pro začínající podnikatele do částky 200.000 Kč s nízkým (žádným) úrokem
Zodpovědnost: MF, MPSV
Termín: 2015

Cíl: Zvýšit dostupnost kvalitativních a kvantitativních dat o možnostech age managementu a jeho využití, na základě nichž dojde k rozvoji age managementu v České republice

Opatření: Analyzovat existující výsledky výzkumů zaměřené na pracovní schopnost výzkumných pracovišť v Evropské unii a ve světě (zejména výsledků z Finského institutu pro pracovní zdraví⁵ a dalších evropských států, např. Holandska, Rakouska, aj.) a realizace výzkumného záměru na měření pracovní schopnosti zaměstnanců v ČR dle Finského vzoru⁶
Zodpovědnost: MPSV, MPO

⁵ Finnish Institute of Occupational Health – www.ttl.fi/en/

⁶ **Komplexní model pracovní schopnosti** jako vědecké paradigma byl vyvinut FIOHem na začátku 21. století. Faktory ovlivňující pracovní schopnost byly znázorněny jako dům se čtyřmi poschodími: zdraví, kompetence, hodnoty a postoje, práce. Prostředí vně domu bylo ilustrováno jako: rodina, známí, operační prostředí a úroveň společnosti (různé politiky a strategie). Model zdůrazňuje, že čtyři faktory ovlivňují pracovní schopnost denně na pracovišti, zatímco další čtyři faktory vně mají na pracovní schopnost také vliv, i když méně přímo. Dům pracovní schopnosti může být vnímán jako nový způsob znázornění pracovní schopnosti. Lze ho aplikovat při plánování výzkumných procesů a procesů rozvoje, při tvorbě školení a vzdělávacích programů, při plánování kroků na podporu pracovní schopnosti a pohody, při tvorbě firemní strategie pracovní harmonie a při plánování legislativních kroků na podporu pracovní schopnosti a delší pracovní kariéry.

Nástroj na měření pracovní schopnosti Work Ability Index - metoda aplikována a testována FIOH v longitudinální studii 6500 pracovníků obecní správy po dobu 28 let. V ČR pilotně ověřena u 72 nezaměstnaných osob v rámci projektu OP LZZ „Strategie Age Managementu v ČR.“

Spolupráce: nestátní organizace, zaměstnavatelé
Termín: 2013

Opatření: Využití nekomerční licence Work Ability Index pro výzkum⁷
Zodpovědnost: MPSV, výzkumné instituce, nestátní organizace
Termín: 2014

Opatření: Realizovat výzkumný záměr na sběr a analýzu příkladů dobré praxe v oblasti age-managementu.
Zodpovědnost: MPSV
Spolupráce: VUPSV, nestátní organizace, zaměstnavatelé
Termín: 2014

Opatření: Zapojení se do mezinárodních projektů za účelem přenosu dobré praxe a šíření age managementu v ČR
Zodpovědnost: MPSV
Spolupráce: nestátní organizace, MPO, zaměstnavatelé
Termín: 2014 až 2017

Cíl: Nastavení spolupráce mezi klíčovými aktéry na trhu práce

Opatření: Vytvořit komisi složenou ze zástupců jednotlivých resortů k podpoření rozvoje age-managementu ve státní správě, její stabilizace a harmonogram činnosti spolu s úkoly a zodpovědností na další období a schválení činnosti vládou ČR.
Hlavní zodpovědnost: MPSV
Spoluzodpovědnost: MŠMT, MV, MMR, MD, MF, MZem, MK, MZ, MŽP, MS, MPO, MO
Termín: 2013

Opatření: Iniciovat vznik nového týmu expertů složeného ze zástupců zaměstnavatelů, lékařů, sociologů, vzdělavatelů, demografů, ekonomů, úřadů práce, agentur práce a relevantních ministerstev
Zodpovědnost: MPSV
Termín: 2013

Opatření: Navázat spolupráci s odbornou sekcí rady kvality ČR pro společenskou odpovědnost organizací za účelem podpory sociální odpovědnosti firem
Zodpovědnost: MPSV
Termín: 2013

Cíl: Změnit postoje ke stárnutí na základě informování společnosti o věkové diverzitě jakožto konkurenční výhodě pro firmy i společnost.

Opatření: Realizovat kampaň směrem k veřejnosti za účelem zvýšení informování o age-managementu a o aktivním stárnutí a výhodách mezigenerační spolupráce (s využitím výstupů EY 2012)
Zodpovědnost: MPSV
Termín: 2013

Opatření: Přeložit a vydat publikaci: ILMARINEN, J. AT AL. *Ikävoimaa työhön*.⁸ FIOH, 2011, ISBN 978-952-261-097-3. pro pracovníky úřadů práce, HR pracovníky a manažery firem a podniků

⁷ Nekomerční licence WAI zahrnuje použití pro výzkumné účely, není určena pro použití ve firmách.

Zodpovědnost: MPSV
Termín: 2013

Cíl: Podpořit zavádění konceptu Age Managementu u úřadů práce

Opatření: Školení vedoucích pracovníků úřadů práce a poradců pro práci s uchazeči o zaměstnání a zaměstnavateli.

Zodpovědnost: MPSV
Financování: ESF
Termín: 2013

Opatření: Zařazení konceptu Age managementu jako modulu poradenských programů

Zodpovědnost: MPSV
Financování: ESF
Termín: 2013

Cíl: Zvýšit povědomí relevantních zaměstnanců státní správy o age-managementu

Opatření: Zajistit účast na workshopech, sympoziích a celosvětových konferencích
Zodpovědnost: MPSV, MŠMT
Termín: 2014

Cíl: Podpora zavádění konceptu Age managementu u českých zaměstnavatelů a v institucích státní správy a samosprávy včetně úřadů práce

Opatření: Vyhlášení výzev z OP LZZ ESF na rozvoj Age managementu u českých zaměstnavatelů včetně školení manažerů, vedoucích pracovníků a personalistů
Zodpovědnost: MPSV
Termín: 2014

Opatření: Plnění plánu činností komise složené ze zástupců jednotlivých resortů na základě schváleného usnesení vládou ČR

Zodpovědnost: MPSV
Spoluzodpovědnost: MŠMT, MV, MMR, MD, MF, MZem, MK, MZ, MŽP, MS, MPO, MO
Termín: 2014

Opatření: Na základě vyhodnocení výsledků z roku 2013, pokračovat v realizaci opatření z předcházejícího období a zintenzivnit osvědčené činnosti a postupy.

Zodpovědnost: MPSV, úřady práce
Termín: 2014

Cíl: Revidovat legislativu v oblasti pracovního zdraví

Opatření: Na základě výsledků výzkumu v oblasti pracovní schopnosti z roku 2013 iniciovat a formulovat návrhy pro změnu platné legislativy, které povedou k akcentaci potřeb starších pracovníků týkajících se oblasti ochrany zdraví na pracovištích.

Zodpovědnost: MPSV, MZ
Termín: 2014

⁸ V překladu „Síla věku na pracovišti“

Cíl: Akcentovat age-management v oblasti pracovně právní legislativy a důchodové reformy

Opatření: Vytvořit konkrétní návrhy na změnu legislativy za účelem propojení Age-managementu se zákoníkem práce, zákonem o zaměstnanosti a důchodovou a sociální legislativou, se zvláštním důrazem na:

- zvážení možnosti zavedení flexibilního odchodu do starobního důchodu
- zavedení finanční motivace pro zaměstnavatele podporující rozvoj flexibilních forem práce s ohledem na potřeby starších pracovníků
- definovat v zákoníku práce nové flexibilní formy práce a podmínky pro jejich aplikaci, které pomohou zaměstnavatelům v jejich využívání

Zodpovědnost: MF, MPSV

Termín: 2014

Cíl: Zvýšit znalosti především u pracovních lékařů o pracovním zdraví.

Opatření: Realizace školení zaměřených na seznámení se s Indexem pracovní schopnosti

Zodpovědnost: MZ

Termín: 2014

Cíl: Podpora zavádění konceptu Age Managementu u českých zaměstnavatelů

Opatření: Na základě vyhodnocení výsledků z roku 2013 a 2014, pokračovat v realizaci opatření v rámci tohoto cíle z předcházejícího období a zintenzivnit osvědčené činnosti a postupy.

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT, MV, MMR, MD, MF, MZem, MK, MZ, MŽP, MS, MPO, MO

Termín: 2015 až 2017

Cíl: Zhodnocení opatření a aktivit v oblasti age-managementu za pětileté období

Opatření: Vyhodnocení praktického dopadu projektů, změn na úrovni zaměstnavatelů, zaměstnanců a uchazečů o zaměstnání

Zodpovědnost: MPSV ve spolupráci s relevantními aktéry

Termín: 2017

Opatření: Vyhodnocení mezinárodní spolupráce a spolupráce mezi zodpovědnými subjekty v ČR a komisí složenou ze zástupců jednotlivých resortů

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT, MV, MMR, MD, MF, MZem, MK, MZ, MŽP, MS, MPO, MO spolu s relevantními aktéry

Termín: 2017

Opatření: Navržení následných racionálních opatření a dalších postupů pro rozvoj age managementu v ČR

Zodpovědnost: MPSV ve spolupráci s relevantními aktéry

Termín: 2017

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Vize

Rychle se měnící demografická situace v kombinaci s ekonomickou krizí hrozí vytvořením společenského napětí mezi generacemi a představuje tak výzvu, které je nutno čelit podporou solidarity, dialogu a spolupráce mezi lidmi různých věkových kategorií.

Mezigenerační spolupráce se dotýká celého spektra aktivit napříč společností. Vedle zlepšení sociální soudružnosti podpora v této oblasti vede k vytvoření intergeneračních sociálních vazeb prospívajících občanské společnosti, má pozitivní dopady na kvalitu rodinného života, je velkým přínosem v sektoru sociálních a zdravotních služeb a může přinést nezanedbatelné přínosy pro národní hospodářství.

Hlavními oblastmi, do kterých musí cílit snahy aktérů naplňujících strategii, jsou mezigenerační vztahy, infrastruktura a integrace a participace. Mezigenerační vztahy se úzce dotýkají změny postoju společnosti vůči starším občanům a stárnutí populace obecně. Existující stereotypy ve společnosti spoluutvářejí média skrze negativní zobrazování seniorů jakožto ekonomické zátěže pro společnost. Kromě změny postoje médií musíme formovat postoje k stáří od nejtělejšího věku skrze rodinu a systém školství. Oblast infrastruktury cílí na vznik zázemí pro vícegenerační setkávání, které zároveň ekonomicky efektivně plní další sociální a zdravotní služby. Integrace a participace je zaměřená na naplnění role seniorů jakožto plnohodnotných a aktivních členů společnosti.

Významným nástrojem, skrze který se senioři mohou realizovat, který pomáhá překlenovat rozdíly mezi generacemi a zároveň rozvíjí občanskou společnost, je institut dobrovolnictví. Dobrovolnictví lze v tomto kontextu vnímat jak aktivně, tak pasivně. Na jedné straně dobrovolnická činnost napomáhá zvýšení kvality života seniorů, kteří potřebují podporu, pomoc či péči. Na straně druhé dobrovolnictví poskytuje alternativní příležitosti pro aktivní zapojení do společnosti po opuštění trhu práce a slouží tak jako prevence sociálního vyloučení ve vyšším věku

Aktivizovat seniory, akcentovat hodnotu dobrovolnictví a rozšířit možnosti smysluplné účasti na dobrovolných aktivitách je hlavním cílem této priority. Mělo by jej být dosaženo především skrze vznik multigeneračních center, poradenských pozic při úřadech práce a v nemocnicích, informační kampaní a především spoluprací s neziskovým sektorem a samotnými seniory, kteří by měli být podporováni ve vlastních aktivitách v neziskovém a občanském sektoru.

Cíl: Zvýšení mediální úrovně veřejnoprávních prostředků s ohledem na profesionalitu, osobní zodpovědnost a serióznost

Opatření: Vytvořit mediální prostor ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích pro informování veřejnosti o potenciálu starších občanů a přínosech seniorů pro společnost

Zodpovědnost: MK, MPSV, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání

Spoluzodpovědnost: veřejnoprávní sdělovací prostředky

Termín: 2014

Opatření: Uspořádat informační semináře pro novináře a další mediální aktéry za účelem zvýšení mediální kultury o postavení seniorů ve společnosti

Zodpovědnost: MK, MPSV

Spolupráce: neziskové organizace

Termín: 2013 až 2017

Opatření: Skrze média podpořit veřejnou diskuzi (TV pořady, soutěže, vyhlášení osobnosti roku, aj.) zaměřenou na destigmatizaci seniorů, proces stárnutí a postavení seniorů ve společnosti, detabuizaci smrti, šíření příkladů dobré praxe mezigenerační spolupráce, aj.

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT, MV, MMR, MD, MF, MZem, MK, MZ, MŽP, MS, MPO, MO, veřejnoprávní média

Spoluzodpovědnost: nestátní organizace

Termín: 2013 až 2017

Cíl: Zvyšovat úctu ke stáří, dialog a spolupráci mezi studenty a seniory na základních a středních školách

Opatření: Motivovat základní a střední školy ke každoročnímu otevření jednoho dne seniorům (např. 29. dubna – Evropský den Solidarity mezi generacemi)

Zodpovědnost: MŠMT

Spoluzodpovědnost: MPSV, základní a střední školy

Termín: každoročně od 2014

Opatření: Vyhlášovat umělecké a literární soutěže pro základní a střední školy na témata spojená se stářím a mezigeneračním dialogem

Zodpovědnost: MŠMT

Spoluzodpovědnost: základní a střední školy, nestátní organizace, místní a krajské samosprávy

Termín: 2013

Opatření: Podpořit realizaci projektů na poskytování kurzů počítačové gramotnosti poskytnuté seniorům studenty základních a středních škol

Zodpovědnost: MŠMT

Spoluzodpovědnost: MŠMT, základní a střední školy, nestátní organizace

Termín: 2014

Opatření: Vypracovat metodický materiál pro výuku mezigenerační tolerance, úcty a hodnot na základních a středních školách

Zodpovědnost: MŠMT, MPSV, základní a střední školy

Spoluzodpovědnost: nestátní organizace

Termín: 2013

Cíl: Rozvíjet podmínky pro mezigenerační setkávání a spolupráci

Opatření: Vytvořit doporučení místním a krajským samosprávám k pravidelnému oceňování seniorů za jejich přínos pro obec či kraj

Zodpovědnost: MMR, MPSV, místní a krajské samosprávy

Spoluzodpovědnost: nestátní organizace

Termín: 2013

Opatření: Podpořit rozvoj multigeneračních center poskytujících zázemí pro setkávání napříč věkovými a sociálními skupinami, které zprostředkovávají vzdělávací a zájmové aktivity, sociální a zdravotní služby, apod.

Zodpovědnost: MPSV, MŠMT, MZ, místní a krajské samosprávy

Spoluzodpovědnost: nestátní organizace

Termín: 2014 až 2017

Opatření: Při Radě vlády pro seniory a stárnutí populace vytvořit pracovní skupinu za účelem vytvoření doporučení obcím pro rozvoj mezigeneračních vztahů a spolupráce

Zodpovědnost: MPSV, Rada vlády pro seniory a stárnutí populace

Termín: 2013

Opatření: Realizovat výzkum zaměřený na konflikt role prarodiče (pomoc s vnoučaty, stárnout aktivně, účastnit se vzdělávacích kurzů, být na trhu práce, apod.)

Zodpovědnost: MPSV, výzkumné instituce, univerzity

Termín: 2014 až 2017

Cíl: Rozvoj dobrovolnictví skrze schválení nového zákona o dobrovolnické službě a podporu dobrovolných činností

Opatření: V nové legislativní úpravě o dobrovolnické službě jasně definovat a uzákonit benefity pro dobrovolníky

Zodpovědnost: MŠMT, MV, Rada pro NNO

Termín: od 2013

Opatření: Propojit zákon o dobrovolnické službě s celoživotním učením, tj. definovat konkrétní způsoby uznávání dovedností a vydávání certifikátů, s cílem navázat nově získané dovednosti na zaměstnávání a trh práce.

Zodpovědnost: MŠMT, MV

Spoluzodpovědnost: MPSV, vzdělávací instituce

Termín: 2013

Opatření: Vytvořit podmínky a podpořit realizaci projektů na dobrovolnictví seniorů ve školství (pěší doprovod dětí do škol, hlídání přechodů před školami, doučování, smysluplné využití volného času dětí)

Zodpovědnost: MŠMT, MPSV

Spoluzodpovědnost: základní a střední školy, nestátní organizace

Termín: 2014

Opatření: Realizace výzkumného projektu na zjištění návratnosti investic do rozvoje dobrovolných aktivit

Zodpovědnost: MŠMT, MV, MPSV

Spoluzodpovědnost: výzkumné instituce

Termín: 2014

Opatření: Vytvořit podmínky a podpořit realizaci projektů na dobrovolnictví seniorů ve školství (pěší doprovod dětí do škol, hlídání přechodů před školami, doučování, smysluplné využití volného času dětí) a v sociálních a zdravotních službách (domovy pro seniory, aj.)

Zodpovědnost: MŠMT, MPSV

Spoluzodpovědnost: základní a střední školy, nestátní organizace

Termín: 2014

Opatření: Inicivace a podpora projektu časové banky, jejímž principem je vzájemná výpomoc na základě rozdílných dovedností a možností

Zodpovědnost: MPSV

Spoluzodpovědnost: nestátní organizace

Termín: 2015

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Občané mohou být aktivní pouze za předpokladu zajištění kvalitního prostředí. Senioři jsou jednou z ohrožených skupin v přístupu účasti na životě společnosti, a to z důvodu kombinace několika různých faktorů jakými jsou horší zdravotní stav, nižší příjmy, nižší vzdělání, nedostatečná dopravní dostupnost, přístup ke službám, výskyt věkové diskriminace, přetrvávající stereotypy ve stáří.

Pro zajištění plné integrace starších občanů jsou zásadní přetrvávající postoje společnosti ke stárnutí. Stárnutí populace je vyobrazováno pouze v kontextu zvyšujících se nákladů na zdravotní a sociální péči a rostoucích nároků na důchodový systém. Nedostatečně je akcentován přínos seniorů pro společnost. Všichni relevantní aktéři by se proto měli podílet na vytváření pozitivního obrazu stárnutí a seniorů.

Vize

Starší občanům proto musí být zajištěn sociální, politická i ekonomická participace na životě společnosti, finanční a místní dostupnost k dopravě, bydlení, službám a kultuře a bezpečné prostředí příznivé pro všechny generace.

Umožnění aktivní účasti seniorů na životě společnosti přináší mnoho předností nejen pro seniory, ale i pro celou společnost. Senioři mohou nabídnout obrovský potenciál skrze své celoživotní zkušenosti a znalosti, jejich aktivní účast je úzce spojena s dobrým zdravím i vyšší spokojeností, což se odráží na výdajích zdravotní péče. Zapojení seniorů do komunitního života obohacuje život dané komunity, přináší jí stabilitu a možnost předávání celoživotní moudrosti. Rovněž pro seniory je participace ve společnosti důležitá z hlediska navázání nových vztahů, budování si úcty a respektu a pocit užitečnosti prostřednictvím seberealizace. Dochází tak k posilování sociální integrace a koheze ve společnosti.

Pro zajištění účasti na formálním či neformálním společenském životě společnosti je nezbytné zajištění dostupné dopravy, bydlení, služeb a kultuře a dále pak vytvářet bezpečné prostředí, které zvyšuje zájem a ochotu seniorů vycházet ven a pohybovat se po městě, čímž dochází ke zvýšení jejich aktivity, nezávislosti, tělesného zdraví, sociální integraci i duševní pohody.

Stárnutí populace by proto mělo být akcentováno v dopravní politice. Doprava pro seniory by měla být finančně dostupná, spolehlivá a místně dostupná k sociálním, zdravotním a dalším důležitým základním službám. Přístupnost nemůže být řešena pouze při vstupu a výstupu ale rovněž uvnitř dopravního prostředku a v okolí zastávek. Města a obce by měla rozvíjet specializovanou dopravu pro seniory se zvláštními potřebami, které zajistí jejich maximální možnou nezávislost. Pro seniory je často snazší jezdit na kole než chodit pěšky. Důraz by měl být kladen nejen na rozvoj stezek pro cyklisty, ale rovněž na zvyšování bezpečí cyklistů. Životní podmínky se odvíjí od vhodného bydlení.

Bytová politika by měla být v budoucnu koncipována s ohledem na zvyšující se podíl starších osob. Cílovou skupinou v této oblasti nejsou jen nejstarší občané, ale i ti, kteří již své děti vychovali, a jejich důchodový věk se teprve blíží. Včasné řešení budoucích výzev spojených se stářím tak může pomoci pozitivně reagovat na budoucí demografickou situaci v naší společnosti. Vhodná bytová politika a územní plánování zohledňující současné i budoucí potřeby starších občanů, koncepce a příprava vytváření susedství a komunit, bezbariérové prostředí přátelské všem generacím přispívá k prodlužování nezávislého kvalitnějšího života starších občanů, který jim umožňuje být aktivními a podílet se skrze své znalosti a celoživotní moudrost na fungování komunity svých nejbližších, přátel i celé společnosti.

Adekvátní, bezpečné a dostupné bydlení prodlužuje nezávislý život seniorů a zvyšuje jeho kvalitu.

Příznivé podmínky by měly být rozvíjeny pro všechny generace. Nejen senioři oceňují veřejná prostranství, která jsou udržovaná s dostatečným množstvím zeleně. Pro seniory je zásadní vytváření dostatečných míst k odpočinku, bez nichž by se po městě pohybovali jen velmi obtížně. Rovněž chodníky, po kterých se starší občané nejčastěji pohybují, musí být dělány s ohledem na zvýšená rizika pádu ve stáří, tj. měly by být rovné s neklouzavým povrchem, s dostatečnou šířkou i pro invalidní vozík a se sníženými obrubníky.

Cíl: Zvýšit povědomí relevantních profesí o potřebách seniorů při navrhování a vytváření městského prostředí a obytných budov

Opatření: Realizovat vzdělávací kurzy pro architekty a urbanisty podílející se na tvorbě budov a venkovního prostředí ve městech a obcích

Zodpovědnost: MMR

Spoluzodpovědnost: MPSV, MZ

Termín: 2014

Opatření: Navrhnout vzdělávací kurz pro studenty architektonických oborů o rozdílných potřebách občanů s ohledem na jejich věk

Zodpovědnost: MŠMT

Termín: 2013

Opatření: Zahmout do vzdělávání architektů kurzy o rozdílných potřebách občanů dle jejich věku.

Zodpovědnost: MŠMT

Termín: 2014

Cíl: Zvýšit povědomí mladých lidí o potřebách seniorů, včetně povědomí o odpovídajícím prostředí bydlení seniorů

Opatření: Implementovat téma do výuky základních a středních škol

Zodpovědnost: MŠMT, MMR

Spoluzodpovědnost: MPSV, MZ

Termín: 2014

Cíl: Zapojení seniorů do diskuze nad důležitými opatřeními týkající se života obyvatel na místní a krajské úrovni.

Opatření: Projednat na zasedání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace, formulace a schválení Doporučení Rady ke vzniku tzv. Rad seniorů na úrovni obcí a krajů

Zodpovědnost: Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, MPSV

Termín: 2013

Opatření: Vznik usnesení vlády ČR k doporučení obcím a krajům na zřízení Rad seniorů, kterým bude poskytnut prostor pro pravidelné scházení a diskuzi nad jejich závěry týkající se životních podmínek v dané lokalitě.

Zodpovědnost: MPSV, místní a krajské samosprávy

Termín: 2014

Opatření: Monitoring zkušeností s nově vzniklými Radami seniorů na lokální a krajské úrovni a provádění každoročního hodnocení.

Zodpovědnost: MPSV

Spolupráce: místní a krajské samosprávy

Termín: 2015 až 2017

Cíl: Přispět ke zvýšení bezbariérovosti a dostupnosti veřejné dopravy jakožto zásadní podmínky pro aktivní stárnutí a zapojení seniorů do společnosti

Opatření: Vytvořit meziresortní odbornou skupinu, jejímž výstupem bude vytvoření souboru doporučujících opatření pro města a obce rozvoje a zkvalitnění dopravy pro seniory

Zodpovědnost: MD

Spoluzodpovědnost: MPSV, MZ, MMR, místní a krajská samospráva, Rada vlády pro seniory a stárnutí populace

Termín: 2013

Opatření: Explicitně vyznačit pro konkrétní skupiny obyvatel (seniory, zdravotně postižené, těhotné matky a matky s dětmi) vyhrazená místa k sezení ve všech prostředcích veřejné dopravy

Zodpovědnost: MD

Termín: 2015

Opatření: Ve všech strategických dokumentech rozvoje veřejné dopravy explicitně akcentovat potřeby starších osob a seniorů, a to s pohledem na zajištění finanční, místní, časové dostupnosti a s ohledem na rozdílné potřeby vznikající v seniorském věku

Zodpovědnost: MD, místní a krajské samosprávy

Spolupráce: MPSV

Termín: 2013 až 2017

Opatření: Realizovat vzdělávání pro řidiče veřejných prostředků a dalších pracovníků o potřebách seniorů v kontextu využívání veřejné dopravy

Zodpovědnost: MD

Spoluzodpovědnost: MŠMT, MPSV

Termín: 2013 až 2017

Opatření: Realizovat vzdělávací kurzy pro seniory s cílem zvýšit povědomí seniorů o bezpečnosti silničního provozu

Zodpovědnost: MPSV, místní a krajské samosprávy

Spoluzodpovědnost: neziskové organizace

Termín: 2013 až 2017

Cíl: Akcentovat populační stárnutí v bytové politice s ohledem na měnící se potřeby starších občanů a jejich heterogenitu

Opatření: Realizace komparativní studie řešení bydlení v jiných státech s ohledem na rozdílné potřeby seniorů

Zodpovědnost: MMR, MPSV

Termín: 2014

Opatření: Vytvořit odbornou komisi složenou ze zástupců relevantních ministerstev, odborníků, místních a krajským samospráv za účelem vymezení vhodného bydlení

pro seniory při současném zajištění široké nabídky možnosti bydlení v dané lokalitě reagující na měnící se potřeby v průběhu stárnutí.

Zodpovědnost: MPSV

Spoluzodpovědnost: MMR, MZ, MŽP, místní a krajské samosprávy, odborníci,

Termín: 2015

Opatření: Navázat spolupráci s relevantními ministerstvy, odbornou veřejností, zástupci developerských firem a místních a krajských samospráv za účelem projednání návrhů vyplývajících z komparativní studie a výstupu odborné komise a současného stavu

Zodpovědnost: MMR

Spoluzodpovědnost: MPSV, místní a krajské samosprávy, developerské firmy, Česká komora architektů, odborné spolky a neziskové organizace, vysoké školy

Termín: 2016

Opatření: Podpora kvalitních architektonických návrhů prostřednictvím vypisovaných soutěží, zvýšení informovanosti o možnostech zkvalitňování staveb pro seniory i obytného prostředí jako celku

Zodpovědnost: MMR, Česká komora architektů

Termín: 2014 až 2017

Cíl: Aktivní zapojení obcí do problematiky seniorského bydlení

Opatření: Navrhnout seznam doporučení určených specificky obcím vedoucích k podpoření kvalitních projektů seniorského bydlení a jejich propagaci

Zodpovědnost: MPSV, místní a krajské samosprávy, developerské firmy, Česká komora architektů,

Spoluzodpovědnost: odborné spolky a neziskové organizace, vysoké školy

Termín: 2014

Opatření: Vyhlášení kvalitních projektů řešení seniorského bydlení s aktivním zapojením obcí do projektů

Zodpovědnost: MMR

Spoluzodpovědnost: MF,

Termín: 2014

Cíl: Omezení samoty a sociálního vyloučení seniorů, jako jedné z hlavních příčin zhoršování zdravotního stavu seniorů

Opatření: Zapojit seniory do sousedské i širší komunity a podpořit vzájemnou výpomoc mezi seniory jakožto jednoho ze způsobů zlepšení zdravotního stavu seniorů a odložení nároků na péči ze strany státu

Zodpovědnost: MMR, MŠMT

Termín: 2014

Opatření: Podpořit propojení veřejného života se životem seniorů prostřednictvím vícegeneračních konceptů bydlení a komplexního zapojení seniorů jako nevyčleněné skupiny celé společnosti, které je předpokladem pro naplňování principů sociální i celkové udržitelnosti

Zodpovědnost: MMR, MF

Termín: 2014

Opatření: Podpora a propagace projektů reflektujících sociální koncept staveb pro seniory založených na principech rozvoje komunity a vzájemné pomoci mezi seniory s cílem omezení osamocení seniorů a prodloužení jejich vitality

Zodpovědnost: MMR , MF, Česká komora architektů

Termín: 2014

Cíl: Podpora rozvoje nových typologických forem bydlení pro seniory reagujících na aktuální společenskou potřebu

Opatření: Vytvoření dotačního programu na realizaci experimentálních projektů kvalitního bydlení pro seniory, připravených na základě zpracovaných rešerší realizovaných projektů a politik pro seniory v Evropském prostředí

Zodpovědnost: MMR, MF

Spoluzodpovědnost: MPSV, MZ,

Termín: 2014

Zdravé stárnutí

Vize

Investice do vzdělání v mladém věku pozitivně ovlivňuje míru zdraví, sociální integrace a participaci ve starším věku. Zároveň pozdější investování do podpoření aktivního stárnutí se rovněž ukazují být efektivní. Zdraví, integrace a participace jsou velmi úzce propojeny. Zdraví je zásadním předpokladem pro aktivní začlenění na trh práce či v oblasti dobrovolnictví. Zároveň sociální integrace a participace má pozitivní dopad na zdravotní stav aktivních starších občanů, a tím i na systém sociální a zdravotní péče o seniory.

Podpora zdravého životního stylu musí začít v dětství, neboť rané zkušenosti jsou důležitými faktory mnoha aspektů procesu stárnutí. Podpora by měla pokračovat v průběhu celého života až do pozdní dospělosti a poskytovat příležitosti a stimuly pro vzdělávání o zdraví a jeho podporu. Speciální důraz musí být kladen pak na starší občany. S podporou zdravého životního stylu souvisí i zdravé podmínky a prostředí ve škole, v zaměstnání a v komunitě.

Zdravotní gramotnost musí být rozvíjena od útlého dětství až do seniorského věku. Starší občané stejně tak jako jiné generace musí mít dostatečné vědomosti o tom, jak udržovat své zdraví a předcházet onemocněním, zvláště těm typickými pro vyšší věk. Ačkoliv zdravotní stav obyvatelstva není individuální záležitost, za své zdraví je odpovědný především každý sám za sebe.

Investice do zdraví se pozitivně odráží na ekonomickém růstu a sociální soudržnosti. Stát by měl vytvářet podmínky a podporovat programy zaměřující se na motivaci lidí ke zdravému životnímu stylu, využívání nabídky preventivních programů a k převzetí odpovědnosti za svůj život, jehož kvalita je značně ovlivněna právě zdravotním stavem každého člověka.

Programy a podpora zdraví musí být vytvářeny ve spolupráci s nestátními organizacemi a dalšími relevantními aktéry, a s ohledem na rozdílné potřeby a heterogenitu, kterou starší věk přináší. Zvláštní důraz musí být kladen na osoby s nízkým socioekonomickým statutem a na etnické minority. Programy na podporu zdraví by měly být místně dostupné a měly by zahrnout starší občany do všech fází programu podporujícího zdravé stárnutí.

Podporu zdraví lze chápat jako proces umožňující lidem zvýšit jejich kontrolu nad svým zdravím a jeho determinanty a tím zvyšovat úroveň svého zdravotního stavu.⁹ Účinná podpora zdraví zahrnuje komplexní sociální i politický proces, který vyžaduje akce na posílení individuálních schopností a kapacity změnit neuspokojivé sociální, environmentální a ekonomické podmínky za účelem zmírnění jejich dopadu na veřejné a individuální zdraví.

Programy podporující zdravé stárnutí musí být rozmanité a musí obsahovat holistický přístup zahrnující fyzické, duševní i sociální potřeby zdraví starších občanů. Musí vycházet z ověřených metod a na základě existujících dat. Jejich součástí musí být komplexní hodnocení za použití více metod.

Zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva je úzce spojeno s ekonomickým růstem a zvyšováním konkurenceschopností. Dostupná statistická data a studie potvrzují, že lepší zdraví se odráží v podpoře výtěžků a nabídky na trhu práce, a zároveň snižuje počet předčasných odchodů do důchodu.

⁹ WHO, 2005

Cíl: Zvýšit informovanost o významu zdravého životního stylu a prevence nemoci mezi všemi věkovými skupinami s důrazem na starší občany tak, aby mohli na základě znalostí a informací rozhodovat o svém životě.

Opatření: Realizace informačních kampaní a osvěty o pozitivních dopadech podpory zdraví pro starší občany

Zodpovědnost: MZ, MPSV

Spoluzodpovědnost: místní a krajské samosprávy, nestátní organizace

Termín: 2014 – 2017

Finance: ESF

Cíl: Podporovat a aktivizovat obce a regiony v rozvíjení zdravého prostředí, které je přátelské všem generacím.

Opatření: Informovat obce a regiony o přínosech zapojení se do programů Národní sítě Zdravých měst ČR a souvisejících tematických programů

Zodpovědnost: MPSV, MZ, Národní síť Zdravých měst ČR,

Termín: 2013

Opatření: Sbírat a šířit příklady dobré praxe z oblastí podporující zdraví a šířit mezi další obce a regiony.

Zodpovědnost: MPSV, MZ, Národní síť Zdravých měst ČR

Spoluzodpovědnost: Státní zdravotnický ústav

Termín: 2014

Cíl: Podpořit aktivity a projekty zaměřující se na podporu zdravého stárnutí s ohledem na rozmanité potřeby starších občanů (s ohledem na jejich věk, etnický původ, soci-ekonomický statut)

Opatření: Navázání spolupráce a navržení obsahu nového dotačního programu na podporu zdraví a zdravého životního stylu pro starší občany, zajištění finančních zdrojů

Zodpovědnost: MZ, MPSV

Termín: 2013 až 2014

Opatření: Otevření dotačního programu na podporu zdraví a zdravého životního stylu pro starší občany

Zodpovědnost: MZ, MPSV

Termín: 2015

Opatření: Navrhnout formát ocenění, které bude každoročně udělováno za nejlepší aktivitu v oblasti podpory zdravého stárnutí

Zodpovědnost: MZ, MPSV

Spolupráce: nestátní organizace

Termín: 2013

Cíl: Podpořit vzdělávací kurzy pro relevantní profese v oblasti veřejného zdraví za účelem zvýšení znalostí nástrojů ke zvyšování komunitního zdraví a principů v jejich práci se staršími lidmi.

Opatření: Zahrnutí a posílení kurzů souvisejících s podporou zdravého stárnutí do celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků sociální péče

Zodpovědnost: MPSV

Termín: 2014

Opatření: Zahrnutí kurzů o zdravém stárnutí a jeho přínosech do vysokoškolského vzdělávání těch oborů, které budou v profesním kontaktu se staršími lidmi – lékaři, zdravotní sestry, sociální pracovníci, aj.

Zodpovědnost: MŠMT

Termín: 2013 až 2017

Cíl: Podpořit výzkum na téma podpory zdraví a zdravého stárnutí a sledovat relevantní statistická data, která budou využitelná pro porovnávání jednotlivých obcí

Opatření: Zpracovat cost-benefit analýzu na téma návratnosti investic do podpory zdraví, zdravého a aktivního stárnutí

Zodpovědnost: MPSV

Termín: 2014

Opatření: Navázat spolupráci s Českým statistickým úřadem a Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR za účelem vytvoření sady indikátorů určených obcím k následnému porovnávání.

Zodpovědnost: MPSV, ČSÚ, UZIS

Spoluzodpovědnost: Národní síť Zdravých měst

Termín: 2015

Péče o seniory

Popis současného stavu

Z demografických predikcí vyplývá, že zvláště výrazně je předpokládán nárůst počtu osob v nejstarších věkových skupinách, tj. ve věku 85 a více let, který by se měl zvýšit podle střední varianty projekce do roku 2066 na 7,5 násobek. Právě u této věkové skupiny starších občanů lze předvídat zvýšené požadavky na sociální a zdravotní péči.

Sytém péče o seniory, kteří již potřebují nějaký druh pomoci je poskytován především skrze zdravotní a sociální služby. Tyto služby nebyly doposud provázané, což má za následek snížení kvality péče a nižší efektivitu, a to především z dlouhodobého hlediska.

V současné době je 2 762 poskytovatelů sociálních služeb, jejichž jednou z cílových skupin jsou senioři. Z uvedeného počtu je 1838 služeb nepobytových a 924 pobytových se souhrnnou kapacitou 49 259 lůžek. Výhradně seniorům jsou určeny domovy pro seniory, kterých je nyní 515, což představuje 8% podíl všech sociálních služeb a 48% všech pobytových sociálních služeb. Domovy pro seniory mají souhrnnou kapacitu 39 730 lůžek, což je 54% lůžek všech pobytových služeb. Sociální služby tak představují významnou pomoc při poskytování potřebné péče seniorům.

S ohledem demografické predikce lze předpokládat, že bude v budoucnu přibývat výskyt onemocnění typických pro vyšší věk, mezi které patří neurodegenerativní onemocnění, především pak Alzheimerova choroba. Dle kvalifikovaného odhadu Alzheimer Europe a Alzheimer's Disease International je předpokládán nárůst počtu osob s onemocněním demence z 88 000 tisíc v roce 2000 na 227 000 v roce 2050.

Důsledkem demografického stárnutí sice bude zvýšený nárůst požadavků na sociální a zdravotní péči, který s sebou může přinést i vyšší nároky na udržitelné fungování obou systémů. Na tuto situaci je nutné se připravit a realizovat kroky vedoucí ke zefektivnění poskytování sociální a zdravotní péče.

Vize

Demografické stárnutí přináší prodloužení jak střední délky života, tak i střední délky života ve zdraví. Přesto musíme očekávat, že určitý podíl seniorů v pokročilém věku v důsledku s multi-morbiditami a křehkosti bude potřebovat podporu a péči. Politiky podporující aktivní stárnutí musí pod sebe zahrnout i politiky poskytující podporu a péči o křehčí seniory.

Péče o seniory musí nabízet co nejširší škálu služeb, odpovídající rozdílným potřebám a životním situacím starších osob. Součástí péče o seniory musí být i podpora rodiny a zapojení rodiny do poskytovaných služeb. Rodinní příslušníci pečující o seniory musí dostat maximální podporu ve formě vzdělávání, možnosti opětovného začlenění na trhu práce, psychologického poradenství a dostupné nabídky odlehčovacích služeb. Zároveň nesmí být finančně znevýhodňováni oproti těm, kteří pro své rodině využili službu nabízenou či financovanou státem, která je vždy dražší.

Kromě rodinných příslušníků jsou to především sociální pracovníci a pracovníci v přímé péči, kteří poskytují péči o potřebné seniory. U těchto profesí musí tak jako u pečujících rodinných příslušníků dojít ke zvýšení prestiže a legislativnímu vymezení kompetencí a požadavků, tak aby sociální práce jako profese zaručovala stejnou úroveň kvality.

Pro zajištění kvalitní péče musí být rozvíjeny všechny druhy sociálních služeb, aby si každý mohl zvolit dle svých preferencí. Vybrat si formu péče a konkrétní službu je možné jen na základě znalosti všech dostupných možností. Poradenské služby by proto měly být dostupné

a kvalitní. V souvislosti s predikcemi nárůstu počtu osob trpících některou z forem demence, musí být rozvíjena specializovaná péče o tyto osoby, a to s ohledem na zachování co nejvyšší kvality jejich života a co nejvyšší úrovně nezávislosti.

V budoucnu můžeme očekávat zvýšení požadavků na zdravotní a sociální péči a tedy i rostoucí tlak na veřejné finance. Tento vývoj lze částečně kompenzovat pomocí využívání asistivních technologií, které mohou zvýšit kvalitu života starších občanů, nezávislost a zároveň i pomoci jim zůstat aktivními v práci nebo v komunitě. Asistivní technologie mohou výrazně usnadnit péči pečujícími rodinám a umožnit tak seniorům setrvat v domácím prostředí.

Cíl: Rozvoj systému péče o osoby s demencí včetně výcvikových programů a vzdělávání v této oblasti

Opatření: Ustanovit odbornou pracovní skupinu pro zpracování národního plánu péče o osoby s demencí, jehož součástí bude i vyčíslení finančních nákladů a jeho schválení vládou.

Zodpovědnost: MZ, MPSV, MŠMT, zdravotní pojišťovny, místní a krajské samosprávy

Spoluzodpovědnost: zástupci odborných institucí a organizací

Termín: 2014

Opatření: Realizace úkolů a opatření uložených v Národním plánu péče o osoby s demencí

Zodpovědnost: MZ, MPSV, MŠMT, zdravotní pojišťovny, místní a krajské samosprávy

Termín: 2014 až 2017

Cíl: Zajistit poskytování dlouhodobé péče s ohledem na zajištění kontinuity a místní i časové dostupnosti

Opatření: Nastavení fungujícího systému dlouhodobé péče, který zajistí seniorům přístup ke kvalitním koordinovaným, komplexním a vzájemně provázaným zdravotně sociálním službám.

Zodpovědnost: MZ, MPSV, zdravotní pojišťovny

Spoluzodpovědnost: nestátní organizace

Termín: 2013

Opatření: Každoročně vyhodnotit dopady fungování zákona o dlouhodobé péči s ohledem na přínos nového systému pro skupinu seniorů

Zodpovědnost: MPSV, MZ

Spoluzodpovědnost: výzkumné organizace, ČSÚ, UZIS

Termín: 2014 až 2017

Opatření: Zpracovat hodnotící studii dopadů fungování zákona o dlouhodobé péči, jejíž součástí bude i případné navržení změn systému

Zodpovědnost: MPSV, VUPSV

Termín: 2017

Cíl: Zajistit dostupnost a fungování sociálních služeb, které nabízí širokou škálu činností dle rozdílných potřeb a životních situací seniorů

Opatření: Vytvořit návrh systému na víceleté a vícezdrojové financování sociálních služeb umožňujících vytvářet střednědobé plány rozvoje těchto služeb

Zodpovědnost: MPSV

Spolupráce: zástupci poskytovatelů sociálních služeb, Rada pro NNO

Termín: 2013

Opatření: Zpracování komparativní studie o inovativních modelech poskytování sociálních služeb ze zahraničí a využití jejich poznatků pro rozvoj služeb pro seniory v ČR

Zodpovědnost: MPSV, VUPSV

Termín: 2014

Opatření: Přesně vymezit a smluvně ošetřit institut asistenta tak, aby byl kontrolovatelný

Zodpovědnost: MPSV

Termín: 2013

Cíl: Zlepšit podmínky pro pečující rodinné příslušníky a motivovat je k účasti na péči o své starší rodiče

Opatření: Motivovat zaměstnavatele formou slev na sociálním pojištění či slev na dani k umožnění využití flexibilních forem práce pro pečující rodinné příslušníky tak, aby nemuselo dojít k jejich úplnému odchodu ze zaměstnání

Zodpovědnost: MPSV, zaměstnavatelé, odbory,

Termín: 2014

Opatření: Nastavit povinné vzdělávání pro pečující rodinné příslušníky o seniory, jehož rozsah se bude odvíjet od intenzity poskytované péče (dle stupně závislosti)

Zodpovědnost: MPSV, vzdělávací agentury

Termín: 2014

Opatření: Realizovat informační kampaň a osvětu o možnostech péče o seniory rodinnými příslušníky za účelem zvýšení jejich motivace a zároveň prestiže pečujících blízkých

Zodpovědnost: MPSV

Termín: 2015

Financování: ESF

Cíl: Podpořit rozvoj informačních a komunikačních technologií a služeb asistovaného života v ČR

Opatření: Zpracovat návrh udržitelného systému pro rozvoj fungování služeb asistovaného života pro seniory

Zodpovědnost: MPSV

Spoluzodpovědnost: MPO, MZ, MV

Termín: 2013

Opatření: Implementovat opatření navrženého systému do praxe

Zodpovědnost: MPSV, MPO, MZ, MV

Termín: 2014 až 2017

Opatření: Zvýšit intenzitu zapojení do mezinárodních programů podporujících rozvoj asistivních technologií pro seniory a každoročně vyhodnocovat dosažený pokrok

Zodpovědnost: MŠMT

Spoluzodpovědnost: MV, MPSV, výzkumné instituce, odborná pracoviště při VŠ

Termín: 2013 až 2017

Cíl: Rozvoj sociální práce na obcích se zvláštním důrazem na venkovské oblasti, ve kterých hrozí riziko sociálního vyloučení starších osob a seniorů

Opatření: Zpracování zákona o sociální práci, který stanoví minimální úroveň kvality sociální práce jako profese a zvýší její prestiž

Zodpovědnost: MPSV

Spolupráce: místní a krajské samosprávy, zástupci poskytovatelů sociálních služeb, akademická sféra

Termín: 2013

Opatření: Vyhodnocení fungování zákona o sociální práci po jeho implementaci do praxe, především s ohledem na stanovené cíle

Zodpovědnost: MPSV

Termín: od nabytí platnosti